

Raino Malnes (red.)

PREKÆR POLITIKK

GYLDENDAL
AKADEMISK

RAINO MALNES (RED.)

PREKÆR POLITIKK

GYLDENDAL
AKADEMISK

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2009
1.utgave, 2. opplag 2015

ISBN 978-82-05-48988-2

Omslagsfoto: © Topham/Scanpix
Omslagsdesign: Gyldendal Akademisk
Sats: Supernova
Brødtekst: Minion 10/14,5 pkt

Alle henvendelser om boken kan rettes til
Gyldendal Akademisk
Postboks 6730 St. Olavs plass
0130 Oslo

www.gyldendal.no/akademisk
akademisk@gyldendal.no

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med åndsverkloven eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Innhold

INNLEDNING 11

Raino Malnes

1 Tematikken 11
2 Prekære prosjekter 12
3 Prekære situasjoner 14

DEL 1 USTYRLIGHET OG STYRING 17

KAPITTEL 1 NATURTILSTANDEN 19

Raino Malnes

1 Innledning 19
2 Mennesket 20
3 Naturtilstanden, opprinnelig versjon 21
4 Naturtilstanden, redigert versjon 22
5 Trygghet vs. fred 23
6 Fredsbestrebelser i naturtilstanden 24
7 Politisk oppløsning 26
8 Makt og avmakt 27

KAPITTEL 2 POLITISKE VALG, MAKTSPREDNING OG FOLKEVILJE 31

Bjørn Erik Rasch

Innledning 31
Folkeviljen – en institusjonell konstruksjon 32
Representative valg? 38
Avslutning 42

KAPITTEL 3 DEN POLITISKE MAKTENS METAFYSIKK 45

Raino Malnes

1 Innledning 45
2 En verden av forestillinger 46
3 Tvangsmakt 48

4 Interesser og strategi 50
5 Hinsides interesser 52
6 Bindemiddel 54

DEL 2 ORDEN OG OPPLØSNING 59

KAPITTEL 4 WEIMAR – ET DEMOKRATIS HÅP OG UNDERGANG 61
Bernt Hagtvet
1 Dette var ikke nødvendig 61
2 Kunne Weimar ha vært reddet? 62
3 Hva ville ha vært alternativet? 63
4 Nederlagsdømt? 65
5 Dolkestøtet fra høyre 67
6 Weimar-kulturen – utsideren som innsider 71
7 Moderniteten og dens kritikere 72
8 Weimar som arena for de motstridende bevissthetslagenes ujevne brytning 76
9 Det døende midtpartiet: Den tyske liberalismen i krise 78
10 Weimar i tilbakeblikk 79

KAPITTEL 5 FLØYELSSKILSMISSA I TSJEKKOSLOVAKIA 81
Elisabeth Bakke
1 Om nasjonar og prinsippet om nasjonal sjølvråderett 82
2 Frå fornuftsekteskap til fløyelsskilsmisse 83
3 Kvifor gjekk Tsjekkoslovakia i oppløysing? 86
4 Kvifor var statsoppløysinga fredeleg? 92
5 Ei lykkeleg skilsmisse? 93

KAPITTEL 6 SVAKE STATER OG STERKE REGIMER I AFRIKA 96
Karin Dokken
Hva er en stat? 97
Hvordan har staten i Afrika oppstått? 97
Nypatrimonialisme og transnasjonalisme i Afrika 101
Det internasjonale samfunnet i Afrika 103
Den afrikanske unionen (AU): Fra ikke-innblanding til ikke-likegyldighet 104
Avslutning 105

KAPITTEL 7 ISLANDS FINANSKRISE I SAGAENS LYS:
VARIANTER AV VENNSKAP, MAKT OG ÆRE 107
Trond Nordby
Sturlungatidens krise 108
Vår tids finanskrise 110
Hvordan ender «Sagaen om det store frisleppet»? 116

DEL 3 SAMFUNNSKONFLIKT 121

KAPITTEL 8 KLASSEFORSKJELLER OG KLASSEMOTSETNINGER I NORGE 123

Marianne Nordli Hansen

Innledning 123
Perspektiver på klasse 124
Oppnådd høyere utdanning 130
Fordeling av skoleplasser 132
Inntaksordninger i et klasseperspektiv 136
Avslutning 136

KAPITTEL 9 SOSIALE KLASSER OG VELGERADFERD 139

Oddbjørn Knutsen

Konfliktlinjer 140
Konklusjon 160

KAPITTEL 10 GRUPPEDIFFERENSIERT STATSBORGERSKAP: SAMETINGET OG DOBBELT POLITISK MEDLEMSKAP I NORGE 162

Anne Julie Semb

1 Innledning: Gruppedifferensiering av politiske rettigheter? 162
2 Historisk kontekst: Fornorskningspolitikk og status som annenrangs borgere 163
3 Grunnlovstillegg og etableringen av Sametinget 164
7 Mot dobbelt stemmegivning? 171
8 Avslutning 172

DEL 4 INTERNASJONAL KONFLIKT 175

KAPITTEL 11 STATSFRIE ROM OG NYE KRIGER 177

Øyvind Østerud

1 Innledning 177
2 De gamle krigene 178
3 Krigens nye ansikt 179
4 Er de nye krigene «krig»? 180
5 Er de nye krigene nye? 181
6 Mellom Clausewitz og Hobbes 182
7 De private aktørene i de nye krigssonene 185
8 Krig som næringsvei 190
9 Sluttord 190

KAPITTEL 12 OLJE, POLITIKK OG KRIG 192

Dag Harald Claes

1 Oljeindustriens første år 192
2 Oljens betydning under de to verdenskrigene 193
3 Kontroll over oljemarkedet 196

4 Knapphet på olje? ... 201
5 Olje mellom marked og politikk ... 204

KAPITTEL 13 FOLKERETTEN I DET INTERNASJONALE SYSTEMET ... 206
Micheline Egge Grung
1 Innledning ... 206
2 Hva er folkerett? ... 207
3 Rettsområder innenfor folkeretten ... 208
4 Hvordan oppstår regler i folkeretten, og hva skal til for at reglene blir rettslig bindende? ... 210
5 Folkerettsreglene og staters atferd ... 213
6 Avslutning ... 217

DEL 5 VILJEKRAFT OG VIRKEMIDLER ... 221

KAPITTEL 14 KLIMATRUSLER OG GRØNNE UTOPIER ... 223
Werner Christie Mathisen
1 Truende klimaendringer ... 223
2 Demokratiet og miljøkrisen ... 225
3 Grønne utopier ... 226
4 Forbrukskritikk og likhet ... 229
5 Utopienes verdi ... 232

KAPITTEL 15 Å VILLE DET HELT STORE ... 236
Egil Fossum og Finn Sjue
1 Innledning ... 236
2 Ingen angrende syndere ... 237
3 Tidsånden ... 237
4 Hvorfor møtte vi veggen? ... 238
5 De dype røttene ... 240
6 Det eneste alternativet ... 241
7 Bortkastet? ... 242

KAPITTEL 16 FRAMSKRITT, TEKNOLOGI OG SAMFUNNSVITENSKAP ... 243
Dag Einar Thorsen

UTDRAG FRA SAMFUNNSVITENSKAP OG PROFETI ... 246
Karl Popper
Den teknologiske framgangsmåte i samfunnsvitenskapen ... 246
Skrittvis versus utopisk teknikk ... 248
Den uhellige alliansen med utopismen ... 251
Den institusjonelle teori om framskritt ... 253
Konklusjon – historisismens emosjonelle appell ... 257

KAPITTEL 17 UMULIGE UTFORDRINGER?
GLOBAL KLIMAENDRING OG TAP AV BIOLOGISK MANGFOLD 259
Arild Underdal
1 Innledning 259
2 Utfordringen 260
3 Alternative styringsmodeller 266
Resiliens 268
4 Konkluderende betraktninger 269

KAPITTEL 18 MACHIAVELLISME 272
Raino Malnes
1 Innledning 272
2 Gode formål 273
3 Frastøtende handlinger 274
4 To varianter av machiavellisme 275
5 Ubalansert machiavellisme 277
6 Politisk balansegang 278
7 Avstumpethet og varhet 279
8 Forsvarlig enøydhet 280
9 Uforsvarlig enøydhet 283

FORFATTERNE 285

Innledning

Raino Malnes

1 Tematikken

«Kjedsomhet preger for tiden det offentlige livet», skrev den franske avisen *Le Monde* midt i mars 1968 (Viansson-Ponté 1998:2). To måneder senere ble bildet på denne bokens omslag tatt i Paris. Da sloss studenter og politi i gatene. Det som hadde virket stillestående og begivenhetsløst, var i virkeligheten en prekær politisk situasjon.

Prekær kommer av det latinske adjektivet *precarius*, som er beslektet med *preces*: bønner. Ordet henspilte opprinnelig på noe man oppnår ved bønn, eller noe man har av nåde, eller simpelthen noe som er usikkert. Engelsk har et velkjent uttrykk med tilsvarende konnotasjon: *touch and go*. Semantikken tillater oss å skjelne mellom to former for prekær politikk:

(i) Den politiske *situasjonen* er prekær når det er fare for at strid og rivalisering tar en voldelig vending. Her og nå holder antagonistene fred, men hvem vet om dette vil vare. Årsaken kan være at motsetningene går dypt, eller at voldsmidlene sitter løst hos toneangivende aktører på den politiske arenaen.
(ii) Et politisk *prosjekt* er prekært når noen forsøker å få til noe stort – men ikke nødvendigvis noe storslagent – og samtidig løper betydelig risiko. Institusjonelle omkalfatringer kan mislykkes. Vidtrekkende reformer har en lei tendens til å gjøre større skade enn gagn. Hvis det er snakk om å utrydde undertrykkelse, kan resultatet bli mer undertrykkelse. Hvis målet er å avverge en krise med uprøvde virkemidler, kan innsatsen vise seg utilstrekkelig og bortkastet. Initiativ som fordrer storstilt samarbeid mellom individer eller stater, løper lett ut i sanden.

«Prekær politikk» er ikke et stående uttrykk (og opptrer ikke i boken etter denne innledningen). Men det henspiller på noe som er virkelig nok, og viser seg i mange fasonger. Politiske konflikter får fra tid til annen en intensitet, eller kommer inn i et leie, som

gjør det uvisst om partene vil avholde seg fra vold. Det er likeledes et faktum at politiske aktører som forsøker å få til radikale forandringer, eller bruker utradisjonelle metoder, gir seg ut på en sjanseseilas. De kan vanskelig overskue konsekvensene av det de setter i gang, og undervurderer lett utfordringene.

Denne boken er selv et prekært prosjekt. Jeg har trommet sammen forskere med hver sin stil, hver sin innfallsvinkel og hvert sitt sett av faglige redskaper. Resultatet blir naturlig nok ingen avrundet teori og ikke noe omforent formular for empirisk analyse. Risikoen for babelsk forvirring finnes. Men intellektuelt anarki gir samtidig et løfte for det som måtte komme ut av boken. Kanskje unngår vi at formen på forskningen – *hva slags teoretisk tilnærming er dette?* – tar bort oppmerksomhet fra realitetene som er gjenstand for forskning.

Boken har fem hoveddeler, og dette handler kapitlene i de ulike delene om:

- *Ustyrlighet og styring*. Denne delen har tre kapitler, som kretser rundt et klassisk tema innenfor politisk teori: Hvordan kan mange mennesker med sprikende viljer sveises sammen til et styrbart fellesskap?
- *Orden og oppløsning*. De fire bidragene til denne delen tar for seg konkrete tilfeller av politisk styring under trengsel. De påtrengende problemene er ideologisk fiendskap, separatisme, brudne institusjoner og økonomisk fallitt.
- *Samfunnskonflikt*. I denne delen er det to analyser av hva klassetilhørighet har å si for samfunnsliv og politikk, og en studie av konfliktstoff knyttet til etnisk tilhørighet.
- *Internasjonal konflikt*. Temaet er konflikt mellom stater og internasjonalt lovstyre. To kapitler handler om krig; én tar for seg normer som kan motvirke egenrådig og stridbar utenrikspolitikk.
- *Viljekraft og virkemidler*. Her dreier det seg om den praktisk-politiske formen for prekær politikk: de store, gjerne ideelle, men usikre prosjektene. Fem kapitler dekker til sammen en bred emnekrets: grønne utopier, revolusjonært arbeid, avtalefestet miljøpolitikk, sosial ingeniørkunst og politisk etikk.

Resten av innledning gir noen smaksprøver på det som kommer. Jeg skal ikke sammenfatte de ulike bidragene, men forsøker i stedet å trekke to røde tråder gjennom dem. Den ene gjelder prekære prosjekter, den andre prekære situasjoner.

2 Prekære prosjekter

Boken åpner med et kritisk resymé av Thomas Hobbes' teori om naturtilstanden. Der lever mennesker uten politisk myndighet over seg. Dette er selve sinnbildet på en prekær situasjon. Alle befinner seg i permanent krigsberedskap, og Hobbes foreslår en utvei som er så sjansebetont det går an å være: å opprette en skrekkinnjagende stat, der all makt samles på én hånd (jf. kapittel 1).

Dette resonnementet illustrerer at de to formene for prekær politikk kan flette seg sammen. En annen illustrasjon, som kommer fra virkeligheten, er revolusjonær aktivitet eller forberedelse til et kupp. Revolusjonære og kuppmakere setter seg fore å tvinge gjennom en politisk omveltning, som sannelig er et prekært prosjekt, og får det bred nok oppslutning, hensetter det samfunnet i en prekær tilstand. Den kan anspore hasardiøse mottrekk fra myndighetens side. Dette skjedde ikke i Frankrike i 1968, da reaksjonen var en blanding av represalier og ettergivenhet, men det hadde skjedd samme sted ti år tidligere, da striden om fransk kolonipolitikk tilspisset seg. Regjeringen, som var på kollisjonskurs med deler av militærmakten, vant så vidt overtaket. Disse hendelsene illustrerer en spesiell variant av politisk risiko: Politiske aktører med de beste hensikter tyr til midler som er så tvilsomme at prosjektet kan komme til kort fra et etisk synspunkt (jf. kapittel 18).

Boken byr på inngående analyse av tre tilfeller av prekær situasjon som avføder prekært prosjekt. Faren for voldelig konflikt får politiske aktører til å spenne buen høyt og utsette samfunnet for stor risiko. Weimarrepublikken, som ble opprettet i Tyskland etter første verdenskrig, var preget av fiendskap mellom politiske motstandere. Nazistene valgte å omstyrte det politiske systemet. Det var et vågestykke, som ikke burde fått lov å lykkes (jf. kapittel 4). Tsjekkoslovakia besto av to folkegrupper, og politisk separatisme fant resonans hos begge. Før det kom til åpen strid, ble staten delt. Det var et risikabelt foretagende, som viste seg å gi et lykkelig utfall (jf. kapittel 5). Island befinner seg i 2009 i en alvorlig økonomisk krise. Raseri retter seg mot myndighetspersoner og finansfolk, som har lagt for dagen både grådighet og dumdristighet, og forspilt betydelige verdier. For å komme ut av krisen trengs mer dristighet – i ansvarlighetens tjeneste (jf. kapittel 7).

Ekstraordinære problemer som ansporer ekstraordinære prosjekter, behøver ikke bunne i politisk konflikt. Tenk på klimaendring. Det er (etter alt å dømme) en menneskeskapt, men ikke politisk, krise. Å avverge den krever både oppfinnsomhet og kløkt på politisk hold. På kort sikt vil det være behov for akuttiltak, men de kan komme til å strande på interessekonflikt og kollektiv avmakt (jf. kapittel 17). I det lange løp må kanskje en storstilt omlegging av den moderne livsstilen til. Det trengs med andre ord utopisk tenkning (jf. kapittel 14). Men utopiske løsninger er ikke lettkjøpte. Noen, blant annet Karl Popper, mener den slags gjennomgripende omforming av samfunnet helst gjør vondt verre (jf. kapittel 16).

To av bokens forfattere har hørt til en politisk bevegelse som hadde en utopisk målsetning: å gjøre Norge til et kommunistisk samfunn (jf. kapittel 15). Bevegelsen var aldri i nærheten av målet, så hva dette kunne ført til av godt og ondt, får vi aldri vite. Men erfaringene kaster lys over et annet sjansespill. Den kommunistiske bevegelsen ville frigjøre mennesker, men endte med å underkaste medlemmene drakonisk disiplin, som nærmest gjorde frigjøringsprosjektet til en eksersis i tyranni.

3 Prekære situasjoner

Hvor prekær er den politiske situasjonen i ulike deler av verden? En god del afrikansk stater gir inntrykk av å slite med kronisk ustabilitet. Men dette inntrykket trenger korreksjon på et viktig punkt. Den politiske makten sitter ikke særlig løst i afrikanske stater, skjønt noen av dem er gebrekkelige konstruksjoner (jf. kapittel 6).

Hva med land der stabilitet hører til dagens orden? Er fredsommeligheten rotfestet, eller er det bare så vidt folk holder seg på matten? Bryan Magee – en britisk filosof, som var medlem av Underhuset i Parlamentet i 1970-årene – skriver:

> I have been a democratic politician myself, and at the time I always thought of the foundation of what I was doing as the enabling of society to function without resort to violence as a political means – and very tricky it was too, like keeping up a non-stop juggling act (Magee 2000:113).

Utsagnet kan virke overspent, og Magee berører selv en grunn til å ta det han sier, med en klype salt. Når vi har å gjøre med demokratiske politikere, venter vi at spillereglene blir respektert, så godt som alltid. Kanskje må det en filosof til for å falle på en annen tanke. Demokratiet har naturlig legitimitet i manges øyne. Ikke desto mindre er demokratiske normer flertydige. Hva prinsippet om flertallsstyre går ut på, kommer i stor grad an på hva man gjør det til (jf. kapittel 2). Kan vi stole på et system som er såpass skjørt i de normative sammenføyningene? Ingen politisk ordning er mer varig enn holdningene som får folk til å finne seg i ordningen (jf. kapittel 3). Vil dette si at hvilket som helst politisk system kan bukke under når som helst?

Lenge var det vanlig å oppfatte klasseskiller som den viktigste kilden til politisk strid. Den dypeste kløften gikk mellom arbeiderklassen og borgerskapet. Finnes den fremdeles? Er den en levende politisk realitet? Hvis noen del av samfunnsforskningen kan skilte med veldokumenterte funn, så er det forskning om hva folk stemmer ved valg, og den viser at klassebakgrunn har stadig mindre å si (jf. kapittel 9). Men dette behøver ikke bety at klassesamfunnet hører fortiden til. Sosiologisk analyse får frem hvordan det offentlige skolestellet, som skulle bidra til utjevning, snarere befester sosial ulikhet (jf. kapittel 8). Så det gjenstår å se om all klassekamp er innstilt.

Det gjenstår også å se hvor mye nye sosiale konfliktlinjer vil gjøre av seg. Etnisitet er blitt en faktor i det politiske livet. Mennesker som kjenner sterk tilhørighet til et eksklusivt fellesskap, krever særskilte rettigheter. Samiske politikere i Norge ønsker utvidet autonomi for den samiske befolkningen (jf. kapittel 10). Dette er den første interessekonflikten av dette slaget som det norske samfunnet må hanskes med.

Universet av prekære politiske situasjoner rommer et kasus som er noe for seg selv: situasjonen som råder *mellom* stater. Den er uregulert på en måte man sjelden ser maken til innenfor statene. Det sosiale systemet av stater likner et anarki. Det finnes

ingen verdensomspennende makt som setter grenser for utenrikspolitisk oppførsel. Vil det si at freden alltid henger i en tynn tråd når stater strides?

Det mangler ikke konfliktkilder. Oljen er én. USAs intervensjon av Irak har ord på seg for å være den siste i rekken av felttog som skal ha blitt satt i verk for å erobre oljerike territorier. Men det spørs om bildet av oljen som kontinuerlig krigsårsak overensstemmer med virkeligheten (jf. kapittel 12).

Mer allment kan man spørre om anarki er en dekkende karakteristikk av det internasjonale systemet. Folkeretten – et rettssystem som har mye til felles med alminnelige lovverk – vokser i omfang og får stadig flere institusjonelle støttepunkter (jf. kapittel 13). Få om noen stater ser bort fra bestemmelsene som regulerer bruken av militærmakt. Kan krig ende med å bli et fortidsfenomen? Sannheten er mer sammensatt. Krig mellom stater om territorium eller innflytelse inntreffer sjeldnere enn før. Samtidig blir det mer av en ny form for krig, der målene er diffuse og strategiene formløse, og færre krigere er regulære soldater (jf. kapittel 11). Aner vi konturene av den naturtilstanden Hobbes så for seg?

Litteratur

Magee, Bryan. 2001. *Wagner and Philosophy.* London: Penguin Books.

Viansson-Ponté, Pierre. 1989. Quand la France s'ennuie. I: *Le Monde Supplement. Mai 68 au quotidien*, 2. mai.

DEL 1

Ustyrlighet og styring

KAPITTEL 1

Naturtilstanden

Raino Malnes

1 Innledning

Bli med på et tankeeksperiment: Anta at samfunnet mangler lovgivning, påtalemyndighet, politi, domstoler og straff – alt som vanligvis forbindes med statlig ordensvern. Hvordan går det med dem som lever der? Hvordan klarer mennesker seg uten den sosiale kontrollen som statsmakten besørger? Thomas Hobbes gjennomførte dette tankeeksperimentet og beskrev resultatet i flere bøker, blant annet *Leviathan*, som utkom i 1651. Hans svar er nedslående. Uten lover og regler som det står makt bak, vil samfunnslivet utarte til «alles krig mot alle», og menneskelivet blir «ensomt, fattigslig, ubehagelig, rått og kort» (Hobbes 1973, kap. 13:64 og 65).

Hobbes er ikke alene om å se staten som et bolverk mot barbari. 1700-tallsfilosofen Joseph de Maistre tar enda sterkere i: Samfunnet blir et veritabelt slaktehus hvis mennesker får utfolde seg fritt. Men tankeeksperimentet er ikke overvettes interessant i hans fremstilling. Han mener mennesker har ødeleggelsestrang nedlagt i seg, og når utgangspunktet er såpass dystert, er det ingen sak å komme til en nattsvart konklusjon.

Hobbes begynner med en redegjørelse for menneskelig motivasjon, som jeg skal gjengi i del 2. Den rommer noen mistrøstige premisser, som leder like lukt til konklusjonen, og gjør tankeeksperimentet trivielt (del 3). Men en annen del av Hobbes' resonnement er mindre utsatt for denne typen kritikk. Han peker på forhold som kan gjøre en krigsskueplass av et samfunn selv om alle som lever der, foretrekker fred og fordragelighet (del 4). Dette er det første av tre tankeeksperimenter. Det neste dreier seg om muligheten til å inngå en fredsavtale i naturtilstanden. Etter noen normative betraktninger om hva mennesker kan tillate seg å gjøre for den personlige trygghetens skyld, og hva de bør gjøre for å skape fred (del 5), kommer konklusjonen: Ingen fredsavtale holder i naturtilstanden. Bare statsmakt kan skape fred (del 6). Ikke nok med det: Hobbes mener makten må samles på ett sted, og ikke være underlagt

konstitusjonelle begrensninger. Bare slik kan man unngå politisk oppløsning og retur til naturtilstanden. Dette følger av det tredje tankeeksperimentet (del 7). Men dette stemmer ikke. Det er nok av historisk belegg for et mer forstrøstningsfullt syn på demokrati og konstitusjonelt styre. Likevel kan en redigert versjon av det tredje eksperimentet ha hold i seg. Demokrati medfører en viss fare for politisk avmakt. Men det er også risikabelt å beskjære demokratiet (del 8).

2 Mennesket

Hvordan det går med mennesker uten den sosiale kontrollen som staten besørger, kommer an på hva slags skapning et menneske er. Er vi jenkelige og hjelpsomme eller kranglete og krigerske? Hobbes beskriver en sammensatt skikkelse. Det er trekk som kaller på positiv karakteristikk. Mennesker har appetitt på livet. Det arter seg som en «vital bevegelse», og vi gjør det vi kan for å holde bevegelsen ved like: «every man … by necessity of Nature, is supposed to endeavour all he can, to obtain that which is necessary for his conservation» (Hobbes 1973, kap. 15:79). Mennesker er også fremsynte. For å bevare livet i det lange løp søker de å sikre levegrunnlaget på lengre sikt, ikke bare her og nå. Men fremsyntheten er spedd ut med en særegen form for nærsynthet. Mange undervurderer farene ved å ta seg til rette når muligheten byr seg. De overser at det kan skape vondt blod og gjøre fremtiden utrygg.

Andre egenskaper stiller mennesker i mye dårligere lys. Hobbes antar at de fleste er forfengelige og ærekjære. De er alltid ute etter bifall og beundring for sin person og sine prestasjoner. Dette disponerer dem til å overreagere på fornærmelser. De kan ty til vold for «bagateller, som et ord, et smil, en ulik oppfatning, og alle andre antydninger til nedvurdering» (Hobbes 1973, kap. 13:64).

Dessuten har mennesker en ubendig trang til å skaffe seg makt. Med makt mener Hobbes alt som kan egne seg til å rydde hindringer av veien i jakten på anerkjennelse og det man ellers trakter etter. Det kan dreie seg om gode våpen så vel som et fordelaktig utseende, venner så vel som undersåtter. Hobbes fremstiller ikke makt som et selvbestaltet motiv. Det er ikke makten i seg selv som tiltrekker, men det man kan oppnå med den. Den trengs fordi anerkjennelsen man søker hos andre, kan sitte langt inne, og fordi det er knapphet på mange goder. Makt er noe en person har i den grad hun er i stand til å overmanne motstandere. Derfor er det ingen tydelig grense for hvor mye som trengs. Maktbegjæret er bunnløst. «I put for a general inclination of mankind, a perpetual and restlesse desire of Power» (Hobbes 1973, kap. 11:49).

Hobbes er langt fra alene om å dvele ved denne besettelsen. Men hypotesen om maktbegjær kommer i ulike innpakninger. Hos oldtidsfilosofen Augustin fremstår maktbegjæret som et utslag av hersketrang. Spinoza (1951:296) sier at alle mennesker «er oppsatt på å komme først … og gjør sitt ytterste for å undertrykke hverandre, og